

FLORIAN RUSAN, PREOT MILITAR ȘI PAROH ORTODOX LA MAIERI, ÎN ALBA IULIA. CONTRIBUȚII DOCUMENTARE

RĂZVAN MIHAI NEAGU
Colegiul Tehnic Turda

Florian Rusan, Military Priest and Orthodox Parish Priest in Maieri, Alba Iulia. Documentary Contributions ABSTRACT

In the last issue of *Apulum* journal, we tried to bring to light the essential data from the biography of priest Florian Rusan, the parish priest of the Maieri Alba Iulia Orthodox parish. He was a lesser-known clerical personality, and some data from his biography are unreliable. In the present material, we will try to present to the reading public a new side of his clerical career, that of a military confessor. Priest Rusan took care of the shepherding and guidance of the young Romanian soldiers with great dedication and solicitude. His mission was not easy. Florian Rusan faced many problems, and not a few times he had to call on his own resources. Among the problems he faced in his activity, one of the most important was the phenomenon of sectarianism. Florian Rusan managed to gather the soldiers around the church, taking care of their problems very carefully. He gave them numerous sermons and speeches through which he instilled in them the love of nation and country, as well as attachment to the Royal Family. The tireless priest also carried out his work at the military hospital in Alba Iulia or at the penitentiary.

Cuvinte-cheie: preot militar, garnizoană, Alba Iulia, sectarism, activitate pastorală
Key words: military priest, garrison, Alba Iulia, sectarianism, pastoral activity

Preliminarii

În numărul trecut al revistei *Apulum*, am încercat să aducem la lumină datele esențiale din biografia preotului Florian Rusan, parohul bisericii ortodoxe din Maierii Alba Iuliei¹. Acesta a fost o personalitate clericală mai puțin cunoscută, iar unele date din biografia sa, nesigure. În prezentul material vom încerca să prezentăm publicului cititor o latură inedită a carierei sale clericale, aceea de confesor militar.

Una dintre fațetele activității pastorale a preotului Florian Rusan a fost cea de confesor al Garnizoanei Alba Iulia. Foarte puține lucruri se cunosc despre acest aspect, iar în cele ce urmează vom încerca să prezentăm această latură deloc explorată a activității sale. Precizăm că informațiile și datele (toate inedite) sunt culese din Arhivele Militare de la Pitești.

¹ Neagu 2022, p. 35-58.

Numirea lui Florian Rusan confesor al Garnizoanei Alba Iulia

Accederea lui Rusan în demnitatea de preot militar, confesor al Garnizoanei Alba Iulia, a intervenit în contextul general al reorganizării Bisericii Ortodoxe Române, după Marea Unire, când a fost creată o nouă eparhie, Episcopia Armatei cu sediul la Alba Iulia (1921). La originea noii eparhii se află inițiativa mitropolitului Moldovei și Sucevei, Pimen Georgescu, din 1915, dezbătută în cadrul Sfântului Sinod, potrivit căreia Armata Regală Română trebuie să aibă un serviciu religios riguros organizat, care să fie condus de un protopop. Amintim faptul că primul episcop al Armatei a fost protopopul Albei Iulia, Iustinian Teculescu (1923-1924). De asemenea, în preajma numirii lui Florian Rusan, a fost elaborată și Legea privitoare la organizarea clerului militar (6 august 1921), care așeza serviciul religios din cadrul Armatei Regale Române, într-un cadru legislativ, bine conturat. Printre altele, acest act normativ stipula, la art. 4, faptul că preoții militari nu pot avea parohie². În cazul lui Florian Rusan nu s-a ținut cont de acest aspect.

Preotul Rusan a fost numit confesorul ortodox al Garnizoanei Alba Iulia prin Ordinul Ministerului de Război, nr. 33596 din 26 noiembrie 1920. Această decizie era anunțată către Corpul VII Armată, printr-o adresă în care se preciza faptul că rezoluția ministerială de numire a fost pusă pe referatul cu nr. 28933 din 22 octombrie 1920³, aprobându-se numirea lui Rusan în calitate de confesor militar la 1 noiembrie 1920, cu o diurnă lunară de 300 de lei, alături de celelalte sporuri. Cu toate acestea, parohul ortodox de la Maieri a dobândit calitatea de confesor abia la 1 aprilie 1921, fapt care reiese dintr-un ordin al Diviziei 21, Biroul Informațiilor către Garnizoana din Alba Iulia, în care se precizează acest fapt, care este în conformitate cu Ordinul Corpului VII Armată, nr. 475/1921⁴. Așadar, Florian Rusan a fost confesorul Garnizoanei Alba Iulia începând cu data de 1 aprilie 1921.

Până să dețină această calitate, situația lui Florian Rusan a fost una confuză, cauza fiind starea de fapt din garnizoană. Fostul confesor ortodox Vasile Debu a demisionat la 1 septembrie 1920, el fiind urmat de protopopul ortodox al Albei Iulia, Ioan Teculescu⁵. Acesta din urmă a fost numit episcop al Armatei, astfel că postul de confesor a rămas din nou liber. Confuzia a persistat și în cadrul autorităților competente de la București. Astfel, Ministerul de Război, Direcția Serviciul Religios, se adresează în 11 februarie 1921, Garnizoanei Alba Iulia, cerând să se comunice dacă preotul Vasile Debu continuă în calitatea de confesor, ce remunerație i se plătește și de la ce dată este angajat pe postul de confesor al garnizoanei. De asemenea, se mai cerea un avis

² Giurgiu 2014, p. 48.

³ AMP, fond 3561, dos. 3 (acte referitoare la preoții Garnizoanei Alba Iulia pe anul 1921-1922), f. 37.

⁴ *Loc. cit.*, f. 33.

⁵ *Loc. cit.*, f. 40.

în care să se specifice dacă este absolut necesară prezența a doi preoți confesori (Vasile Debu și Florian Rusan), unul dintre ei putând fi transferat în altă ganizoană⁶.

În referatul cu nr. 263 din 18 decembrie 1920 al comandantului Diviziei 21, generalul Glodeanu, adresat Corpului VII Armată, se explica faptul că odată cu venirea noilor recruți, în regimente se întâlnesc unguri, sași și șvabi, menționându-se că, pentru apropierea față de armată și pentru a-i aduce la sentimente de credință față de patrie, este necesar a se numi la Biroul de Informații al diviziei, pentru serviciul de contrapropagandă, un preot. El îl propune pe Florian Rusan, deoarece protopopul Teculescu (confesorul militar al garnizoanei) nu mai are timp și pentru acest serviciu. Generalul îl consideră pe Rusan apt pentru acest post deoarece cunoaște limbile maghiară și germană, știe sentimentele populațiilor minoritare și are putere de convingere. Glodeanu propune pentru Florian Rusan o retribuție de 300 de lei lunar (plus sporuri)⁷. Așadar, parohul de la Maieri trecea drept un preot calificat pentru a îndeplini sarcinile de confesor militar, fiind un bun poliglot și un cunoscător al realităților etnice și confesionale din Transilvania.

Un document care venea să confirme angajarea lui Florian Rusan survine la începutul anului 1921. Astfel, prin adresa nr. 362 de la 1 ianuarie 1921, Corpul VII Armată, preotul-șef, se adresează Diviziei 21, Biroul Informațiilor, precizând că Ministerul de Război, Direcția Personalului, a ordonat ca Florian Rusan să fie confesorul ortodox al Garnizoanei Alba Iulia, decizie care avea la bază următoarea motivație: necesitatea instrucțiunii religioase, morale și patriotice a soldaților, inclusiv a celor de altă limbă și confesiune⁸. Referitor la remunerația lui Rusan, într-un act din 10 februarie 1921, în care Corpul VII Armată, prin preotul-șef, informa Comandamentul Garnizoanei Alba Iulia că s-a intervenit din nou la Ministerul de Război⁹.

Într-o adresă din 5 martie 1921, trimisă de comandantul Diviziei 21, generalul Glodeanu, către Ministerul de Război, Direcția Personalului, Serviciul Religios, se raportează la Ordinul nr. 49707, că preotul Vasile Debu nu mai este confesorul Garnizoanei Alba Iulia, deoarece a demisionat și a ieșit din cadrul clerului. Se mai amintește că, începând cu data de 1 septembrie 1920, prin raportul nr. 316, Divizia 21 l-a propus pentru acest post pe protopopul Ioan Teculescu, propunere la care Corpul VII Armată nu a răspuns. Referitor la Florian Rusan, se aduce în discuție faptul că el a cerut să fie numit în serviciul de contrapropagandă, dar Corpul VII Armată, cu Ordinul nr. 362/1920, nu a aprobat. Generalul Glodeanu afirmă că de la 1 aprilie 1920, de când el se afla la

⁶ *Loc. cit.*, f. 41.

⁷ *Loc. cit.*, f. 43.

⁸ *Loc. cit.*, f. 45^{r-v}.

⁹ *Loc. cit.*, f. 44.

Alba Iulia, Rusan nu a fost confesor al garnizoanei (Ioan Teculescu îndeplinește acest oficiu și este plătit cu 300 de lei lunar) și nici nu este plătit pentru aceasta, afirmând că nu este nevoie de doi confesori¹⁰.

Procedura numirii lui Florian Rusan în calitate de confesor ortodox al Garnizoanei Alba Iulia se accelerează la sfârșitul lunii martie a anului 1921. Astfel, Corpul VII Armată, preotul-șef, prin documentul nr. 475 din 31 martie 1921, trimitea Diviziei 21, copia Ordinului Ministerului de Război privind angajarea lui Florian Rusan pe respectivul post. Se mai aducea în discuție cererea Comandamentului Garnizoanei albauliene prin care dorea informații de la minister legate de remunerația noului confesor, precizându-se că un răspuns nu a venit. Se mai cerea a se furniza informații despre cine a fost confesorul ortodox al garnizoanei respective, cine a ținut slujbele și predicile pentru soldați. De asemenea, respectivul confesor trebuia să facă dare de seamă generală despre activitatea sa pastorală la trupele din garnizoană, indicând precis perioada în care a îndeplinit această calitate, pentru remunerație. Potrivit actului în cauză, Florian Rusan va fi remunerat începând cu data de 1 aprilie 1921¹¹.

Divizia 21, Biroul de Informații, se adresa prin actul nr. 219 din 6 aprilie 1921 Serviciului de Intendență al aceleași divizii, afirmând că Florian Rusan va primi lunar o remunerație în valoare de 300 de lei și alte sporuri, care urmează să fie achitate de Serviciul de Intendență amintit¹².

Protopopul Ioan Teculescu fusese înștiințat de Divizia 21, Biroul de Informații, prin adresa nr. 220 din 6 aprilie 1921, despre faptul că Florian Rusan a fost numit în calitate de confesor al Garnizoanei Alba Iulia, viitorul episcop fiind rugat să întocmească o dare de seamă generală despre activitatea sa pastorală la trupele din garnizoană, în care să prezinte de când până când a îndeplinit serviciul de confesor, pentru a interveni la Ministerul de Război în vederea remunerării¹³.

Începuturile activității unui confesor militar

După venirea lui Florian Rusan în calitate de confesor al Garnizoanei Alba Iulia, una dintre primele sale acțiuni majore a fost spovedirea și împărtășirea soldaților. La 11 aprilie 1921, preotul cerea Comandamentului Garnizoanei să ordone soldaților să vină la biserica din Maieri pentru spovedit și împărtășit în zilele de 12, 13, 14, 15 și 16 aprilie, cerând ca, în ziua în care se cuminecă, aceștia să fie scutiți de serviciul greu și să mănânce mâncare de post¹⁴.

¹⁰ *Loc. cit.*, f. 42.

¹¹ *Loc. cit.*, f. 46.

¹² *Loc. cit.*, f. 48.

¹³ *Loc. cit.*, f. 49^{r-v}.

¹⁴ *Loc. cit.*, f. 74.

Din raportul înaintat Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia de către Florian Rusan, la 25 iunie 1921, aflăm că distinsul preot a ținut o conferință la spital cu ocazia sărbătorii Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie), care a reușit foarte bine, soldații ascultându-l cu atenție¹⁵.

Raportul lui Florian Rusan, din 10 iunie 1921, prezintă activitatea sa pe luna iunie, perioadă în care accentul a căzut pe conferințe. Preotul afirmă că, din cauza efectivului mic de soldați, la conferințele ținute în cazarma Regimentului 91 Infanterie au participat și soldații Regimentului 107. Conferințe au fost ținute și la gărzi, la spital și în arest.

Tematica conferințelor a fost legată de evidențierea momentelor de vitejie din istoria românilor, *România ca santinelă a Orientului, Despre păcate în general și în special despre păcatele contra patriei, Despre păcate și despre datoria fiecărui cetățean de a conlucra la consolidarea și ridicarea bunăstării patriei*¹⁶. Florian Rusan a cercetat zilnic spitalul mângâindu-i pe bolnavi și împărtășindu-i la nevoie cu Sfintele Taine. Preotul afirmă că unii soldați și-au exprimat dorința de a citi. În legătura cu acest aspect, el propune ca, dacă la bibliotecile regimentelor ar exista cărți, să se găsească o modalitate de a le împărți soldaților doritori, iar dacă nu există, să se ceară de la asociațiunea *Astra* sau din alte locuri¹⁷.

La 27 iulie 1921, Florian Rusan a trimis un raport Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia, în care își prezenta activitatea din luna curentă. Pe lângă activitatea obișnuită, care includea vizite zilnice la spital, Rusan a susținut conferințe. Se remarcă tematica uneia, *Despre dinastia română*, preotul încercând să insuflă atașament față de persoana monarhilor români, Ferdinand și Maria, din partea soldaților¹⁸.

Conform unei decizii a Sinodului Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului din 22 august 1921, adusă la cunoștința protopopilor printr-o circulară semnată de episcopul Nicolae Ivan, preoții ortodocși nu mai au voie să slujească împreună cu clerici de alte confesiuni¹⁹. Această decizie a fost adusă la cunoștința Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia de către preotul Florian Rusan, la 23 ianuarie 1922, confesorul militar precizând faptul că serviciile divine se îndeplinesc numai de preoți ortodocși²⁰.

Conferințele pe care le-a susținut Florian Rusan în luna septembrie 1921 au avut ca temă personalitatea monarhilor români. El a mai vorbit despre îndato-

¹⁵ *Loc. cit.*, f. 17.

¹⁶ *Loc. cit.*, f. 19^f.

¹⁷ *Loc. cit.*, f. 19^v.

¹⁸ *Loc. cit.*, f. 20.

¹⁹ *Loc. cit.*, f. 29.

²⁰ *Loc. cit.*, f. 28.

ririle soldatului, respectul față de legile militare și de stat, precum și despre respectarea legilor bisericești și sociale²¹.

Problema sectarismului

Una dintre marile probleme cu care s-a confruntat Biserica Ortodoxă Română în perioada interbelică a fost proliferarea cultelor neoprotestante. Această chestiune a atins și Armata Regală Română, confesorul militar Florian Rusan fiind direct implicat în combaterea fenomenului. Un document care atestă existența problemei neoprotestantismului este ordinul nr. 211 din 11 noiembrie 1921, semnat de Comandantul Corpului VII Armată, generalul Papp, și preotul-șef Serafim. Acest act a intrat și în Garnizoana Alba Iulia, având mențiunea „confidențial”. În respectivul înscris se constată că secte precum nazarinenii, adventiștii, pocăiții și bapțiștii găsesc numeroși adepți. Este dat ca exemplu Serviciul Special de Siguranță Oradea, unde, numai într-o săptămână, au trecut la bapțism 64 de persoane, români, între care și soldați. Conform semnatarilor documentului amintit, aceste secte propagă învățături contrare statului și poporului român, propovăduiesc un pacifism prost înțeles, unele (pocăiții și nazarinenii) resping jurământul și serviciul militar, iar soldații recrutați din cadrul acestor secte nu doresc să pună mâna pe armă. Având în vedere aceste considerente: „se impune datoria de a lupta cu toate mijloacele în contra lățirii acestor secte”²². Printre mijloacele cele mai potrivite de luptă se numără învățătura și predica din partea preoților, fiind necesar ca preoții confesori din garnizoane să se pregătească pentru o propagandă intensă, să înceapă o acțiune puternică în contra învățăturilor mincinoase, care sunt propovăduite de dușmanii patriei și ai poporului român.

Se cere urgent adoptarea unui set de patru măsuri: 1) confesorul fiecărei garnizoane să țină regulat, cel puțin o dată pe săptămână, instrucție moral-religioasă (conferință) cu toți soldații, în cadrul căreia să se acorde atenție învățăturilor false ale sectarilor, căutându-se a se dovedi cu citate biblice rătăcirea în care se află aceștia; 2) să se caute a-i convinge și readuce în sânul bisericii pe cei trecuți la sectarism; 3) să se raporteze numărul celor rătăciți și felul sectei; 4) confesorii să facă rapoarte lunare despre activitatea lor, care să fie înaintate Comandamentului până la data de 10 a fiecărei luni, aceste acte urmând să conțină toată activitatea pastorală a confesorului (serviciile divine și felul lor, tematica predicilor, subiectul conferințelor). La finalul documentului se afirmă că un mijloc bun de stopare a răspândirii sectarismului este: *tratarea umană și blândă a soldaților*²³, recomandându-se evitarea înjurăturilor, a cuvintelor trivi-

²¹ *Loc. cit.*, f. 22.

²² *Loc. cit.*, f. 11.

²³ *Loc. cit.*

ale și a violenței fizice. Pe versoul acestui act apare o însemnare, datată 24 decembrie 1921, făcută de Florian Rusan, care arată că demult observă fenomenul sectarismului, el având cunoștință despre faptul că în Garnizoana Alba Iulia au existat două cazuri, un pocăit și un nazarinean, la Regimentul 107, dar ambii nu mai fac parte din această unitate²⁴.

Activitatea pastorală în armată. Reușite și provocări

Rusan și-a luat în serios misiunea de a le susține conferințe soldaților. El raporta Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia, la 12 noiembrie 1921, că la conferințele din 10 și 11 noiembrie 1921 au participat soldații, totul s-a desfășurat în regulă și ordine, expunerea sa fiind ascultată cu multă atenție²⁵.

Florian Rusan a pus mereu pe primul loc activitatea pastorală cu soldații din Garnizoana Alba Iulia. Astfel, la 18 noiembrie 1921, el se adresa Comandamentului cu rugămintea ca înmormântarea unui soldat decedat în spital să fie reprogramată, deoarece trebuia să susțină o conferință la care urmau să participe soldații din Regimentul 91 Infanterie, Regimentul 18 Vânători și cei de la Cercul de recrutare²⁶.

Preotul Rusan a întocmit un program riguros al conferințelor pastorale pentru soldați. La 22 noiembrie 1921, el se adresa Comandamentului, cerând să ordone soldaților să fie prezenți la biserica ortodoxă din Maieri după următorul orar: la 21 noiembrie – Regimentul 107 Infanterie, Regimentul 1 Vânători și Batalionul 18 Pionieri, iar la 25 noiembrie – Regimentele 55 și 91 Infanterie, Regimentul 18 Vânători, Divizia 21 și cei de la Cercul de recrutare. Tema conferințelor a fost *Despre păcatele trupești și sufletești*²⁷.

În raportul pe care Florian Rusan l-a înaintat Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia la 10 decembrie 1921, este relatată activitatea sa din luna precedentă, remarcându-se catehezele sale cu soldații despre curente de păcătoase care se răspândesc intenționat pentru a strica mentalitatea oamenilor²⁸. Conferințele au continuat și în luna decembrie a anului 1921, subiectul fiind legat de istoria orașului Alba Iulia²⁹.

Activitatea de confesor militar nu a fost una ușoară, ea necesitând multă muncă și efort susținut. La 30 decembrie 1921, Florian Rusan a trimis o cerere Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia, prin care solicita să i se dea un soldat care să-i fie crâșnic (paracliser), deoarece are mare nevoie de un ajutor la serviciile divine, la conferințe și la înmormântări. În motivația sa, Rusan afirmă

²⁴ *Loc. cit.*, f. 1^v.

²⁵ *Loc. cit.*, f. 53.

²⁶ *Loc. cit.*, f. 54.

²⁷ *Loc. cit.*, f. 55^{f-v}.

²⁸ *Loc. cit.*, f. 24^{f-v}.

²⁹ *Loc. cit.*, f. 56.

că până în prezent s-a folosit de ordonanța maiorului Popoviciu sau de servitorul său, însă niciunul dintre aceștia nu mai vine pe la el³⁰. Rusan cere ca respectivul crâsnic să fie plătit și să i se dea hrană. La sfârșitul cererii sale, preotul face și o promisiune: „pentru ca să aibă mai bună dispoziție pentru lucru [...] mă voi îngriji subscrisul”³¹. Se pare că cererea sa nu a fost luată în considerare, pentru că, la 8 iunie 1922, el revenea cu o solicitare similară. Florian Rusan argumenta: „după cum se poate constata din rapoartele mele lunare dezvolt activitate mare ca confesor: cercetez spitalele zi de zi [...] gărzile și arestul, închisoarea, țin conferințe și de multe ori și noaptea merg la spital pentru că așa am dispus, că, îndată ce se ivește vreun caz greu de boală, să fiu chemat la spital și, cum gărzile sunt în depărtare de 1,5 km de la locuința mea, de sine se înțelege că drumurile acestea mai trebuie să le fac cu trăsura, altcum nu aș putea să-mi îndeplinesc datorințele mele așa precum îmi dictează conștiința și zelul meu patriotic de a da educație și instrucție cât mai salutară soldaților și de a ține în ei vie credința în Dumnezeu, pentru că numai așa pot fi adevărați soldați”³². Pentru a-și ușura misiunea, Rusan cere să i se pună la dispoziție, când va fi cazul, o trăsură de la regiment, dar și un soldat, care să fie în permanență lângă el. Acesta urma să-i fie de folos la transportul efectelor necesare oficerii serviciului religios, la trimiterea rapoartelor și la a-l transporta cu trăsura, când va fi necesar acest lucru. Florian Rusan arăta că în trecut a avut la dispoziție un soldat cu titlul de crâsnic, dar și un cântăreț³³. Pe prima pagină a documentului amintit există o însemnare prin care Garnizoana Alba Iulia trimite la Divizia 21 cererea lui Florian Rusan, iar comandantul Garnizoanei, un colonel (semnătură ilizibilă), face mențiunea greutăților pe care confesorul le are în îndeplinirea atribuțiilor, fiind de părere să i se aprobe preotului un crâsnic³⁴.

Rapoartele prezentate de Florian Rusan Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia, în lunile ianuarie și februarie 1922, prezintă încercările sale de combatere a fenomenului sectarismului. În raportul din 10 ianuarie 1922, el preciza că în duminici și la sărbători le-a vorbit soldaților în biserica din Maieri despre curentele bolnave sociale și bisericesti³⁵, iar în raportul din 5 februarie 1922 se indica tematica conferințelor pentru soldați, care s-a bazat pe combaterea sectarismului, cu argumente scripturistice, arătând răul pe care îl face acesta neamului și patriei³⁶. Rusan afirmă că el nu cunoaște vreun exemplu de trecere la sectarism în Garnizoana Alba Iulia și apreciază starea morală,

³⁰ *Loc. cit.*, f. 59.

³¹ *Loc. cit.*, f. 59^v.

³² *Loc. cit.*, f. 5^{r-v}.

³³ *Loc. cit.*, f. 6.

³⁴ *Loc. cit.*, f. 5.

³⁵ *Loc. cit.*, f. 25.

³⁶ *Loc. cit.*, f. 26.

națională și patriotică a soldaților ca fiind una bună. La Sărbătoarea Botezului Domnului, Rusan a fost cu Sfânta Cruce la soldați și la ofițeri, botezându-i cu apă. Problema sectarismului a fost una mereu de actualitate. Despre această stare de fapt aflăm date dintr-un act, cu nr. 292 din 11 februarie 1922, prin care Corpul VII Armată, preotul-șef, se adresa Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia. Prin intermediul acestui document se retrimiteau rapoartele despre activitatea pastorală a lui Florian Rusan, cerând să se pună în vederea preotului ca acesta să se conformeze întocmai Ordinului nr. 211 din 11 noiembrie 1921, referitor la sectarism, și să raporteze dacă în garnizoană există sectanți. Se mai cere să se facă contrapropagandă cât se poate de intensă pentru a-i readuce în sânul bisericii pe cei rătăciți. Florian Rusan va face un raport lunar despre întreaga activitate pastorală, care se va înainta Ministerului de Război³⁷. Distinsul cleric a luat la cunoștință conținutul acestui act la 18 februarie 1922, după cum mărturisește într-o însemnare.

Conferințele pastorale pentru soldați propuse de Florian Rusan s-au ținut cu regularitate și pe parcursul anului 1922, la biserica din Maieri. O atenție deosebită a fost acordată sărbătorilor pascale. La 30 martie 1922, printr-un document, preotul Rusan informa Comandamentul Garnizoanei că are nevoie, în vederea împărțirii soldaților cu Sfintele Taine, de 15-20 de kg de făină, care dorește să-i fie pusă la dispoziție, urmând ca vinul pentru împărțășanie să-l asigure el³⁸.

În raportul pe care l-a întocmit pentru luna martie a anului 1922, în data de 8 aprilie 1922, confesorul Garnizoanei Alba Iulia afirma că a vizitat zilnic spitalul, i-a mângâiat și i-a împărțășit cu Sfintele Taine pe cei grav bolnavi, dar și pe nou-veniți, a ținut serviciile divine la spital, la închisoare și la gărzi, a susținut cuvântări pentru soldați și pentru recruți, a susținut conferințe despre îndatoririle soldaților față de patrie și neam, despre disciplina militară³⁹.

Din raportul prezentat de Florian Rusan Comandamentului Garnizoanei Alba Iulia la 9 mai 1922, aflăm date interesante despre activitatea sa din luna mai, despre structura unităților și despre cum s-au desfășurat sărbătorile pascale la militarii din orașul Unirii. Astfel, preotul își începe raportul arătând că a ținut serviciile divine și diverse cuvântări religios-morale și naționale pentru soldați, pentru bolnavii din spital și pentru cei din închisoare. Se precizează că duminica și la sărbători soldații au fost la biserica din cartierul Maieri, aceștia auzind cuvântări religioase, morale și naționale. După un program stabilit împreună cu Garnizoana, toți soldații au fost spovediți și cuminecați (Regimentul 1 Vânători – 750 de soldați, Regimentul 18 Vânători – 590 de soldați, Regimentul 91

³⁷ *Loc. cit.*, f. 12.

³⁸ *Loc. cit.*, f. 66.

³⁹ *Loc. cit.*, f. 13.

Infanterie – 530 de soldați, Regimentul 107 Infanterie – 320 de soldați, Divizie – 20 de soldați, Cercul de recrutare – 12 soldați, Batalionul 18 Pionieri – 190 de soldați, Sanitari – 24 de soldați, arestați – 18, bolnavi din spital – 190)⁴⁰. La slujba de Praznicul Învierii Domnului au participat delegații armatei de la toate companiile. Florian Rusan a împărțit soldaților Paști (anafură și vin). De asemenea, confesorul le-a ținut noilor recruți două conferințe despre însemnătatea armatei⁴¹. Raportul preotului-confesor Florian Rusan relevă bogata sa activitate în cadrul Armatei Regale Române. A fost un cleric care s-a îngrijit în mod sincer și constant de starea sufletească a soldaților din Garnizoana Alba Iulia. Se poate afirma că a fost un sprijin important pentru aceștia, în perioada stagiului militar. De asemenea, preotul Rusan nu i-a uitat nici pe soldații bolnavi, cărora le-a adus alinare sufletească, sau pe cei care, din diverse motive, erau lipsiți de libertate, pe care i-a cercetat.

Unul dintre cele mai cuprinzătoare rapoarte despre activitatea lui Florian Rusan trimis către Comandamentul Garnizoanei Alba Iulia este datat 10 iunie 1922 și conține datele pe luna mai a aceluiași an. Informațiile din acest document surprind și o parte din gândirea teologică a confesorului militar, motiv pentru care am ales să prezentăm actul în amănunt. Astfel, Rusan își începe raportul scoțând în evidență faptul că a cercetat spitalul, unde i-a împărțit cu Sfintele Taine pe cei bolnavi și a oficiat înmormântarea celor decedați. De asemenea, în luna mai a anului 1922, Florian Rusan a ținut o conferință despre iubirea creștinească, tematica fiind împărțită în trei segmente: iubirea față de Dumnezeu, iubirea față de sine și iubirea față de aproapele. În prima parte, confesorul militar a arătat raportul pe care trebuie să-l aibă omul cu Dumnezeu prin virtutea iubirii. În partea a doua, el a arătat valoarea mare a omului, pe care Dumnezeu l-a creat cu puțin mai mic decât pe îngeri, cu mărime și cu cinste. De asemenea, Rusan a afirmat că fiecare om este un Dumnezeu mic, o lume mică, trebuind să se mențină în această poziție și să nu se terfească în noroiul păcatelor. Rusan este de părere că sufletul trebuie cultivat, deoarece acesta este o scânteie din Dumnezeu și are menirea de a se apropia tot mai mult de Dumnezeu până se va contopi în cel din care a fost dat. În partea a treia, Florian Rusan a vorbit despre iubirea față de părinții trupești, dar și față de cei sufletești, arătând că între un soldat și un ofițer se stabilește o relație de tip părinte – fiu. Iubirea ce o au ofițerii pentru soldați le ușurează greutatea ce o au cu ei. Ofițerii îi iubesc pe soldați chiar și atunci când sunt siliți să-i pedepsească pe aceștia din urmă, sancțiunea fiind din iubire, pentru a-i îndrepta. Disciplina trebuie să fie aspră, fără șovăire, pentru ca la momentul oportun să se prezinte ca un singur trup și

⁴⁰ *Loc. cit.*, f. 14.

⁴¹ *Loc. cit.*, f. 14^v.

suflet⁴². În continuarea predicii sale, Rusan arată că soldatul român a fost și va fi mereu la locul său, această virtute fiind moștenită de la strămoși, iar un bun soldat este și un bun creștin. Raporturile dintre ofițeri și soldați trebuie să aibă la bază însușiri nobile, precum iubirea, respectul, devotamentul, susținând această aserțiune cu exemple prin care a reliefat atașamentul ordonanțelor față de ofițeri⁴³. Trecând în plan laic, Florian Rusan a vorbit despre însemnătatea zilei de 10 mai.

Într-un raport datat 7 iulie 1922, Florian Rusan afirma: „mi-am îndeplinit activitatea de confesor cu tot zelul meu de confesor”⁴⁴. În continuare, el a spus că a cercetat spitalul, arestul, gărzile, unde a oficiat servicii divine și a susținut cuvântări. Trupele au luat parte la ceremoniile religioase în toate duminicile și la sărbători, Rusan susținând în fiecare săptămână câte o conferință.

Referitor la calitatea sa de confesor militar, unele date au fost culese de noi din Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. La 23 octombrie 1924, el a făcut o cerere adresată Consistoriului Eparhial de la Cluj, în care arăta că Ministerul de Război i-a decis, în calitate de confesor militar, o diurnă echivalentă cu salariul gradului de sublocotenent. Pentru a primi acești bani, el trebuia să renunțe la indemnizația primită de la Ministerul Cultelor și Artelor. Astfel, acesta cerea în documentul amintit, ca, începând cu 1 octombrie 1924, să primească numai salariul de bază cu gradațiile aferente, pentru a putea primi și indemnizația de la Armată. De asemenea, Rusan solicita să i se elibereze un act doveditor în care să se specifice faptul că nu mai primește sporurile respective de la Ministerul Cultelor și Artelor⁴⁵. Demersul părintelui Rusan a avut efect, astfel că, la 5 noiembrie 1924, Ministerul Cultelor și Artelor, prin adresa nr. 54054, informa Consistoriul Eparhial clujean că s-a aprobat ca, începând cu data de 1 octombrie 1924, preotului Florian Rusan să i se plătească numai salariul de bază și cele patru gradații aferente, „întrucât celelalte accesorii le primește ca confesor militar”⁴⁶.

În perioada interbelică, Florian Rusan a rămas paroh în Maieri. Dacă în perioada antebelică, Protopopiatul Alba Iulia era parte componentă a Arhiepiscopiei Sibiului, în perioada interbelică el a fost inclus în noua Episcopie a Vadului, Feleacului și Clujului. Preotul Rusan a avut relații bune, de colaborare, cu ierarhii acestei eparhii, mai ales cu Nicolae Ivan și cu Nicolae Colan. Dorind să răsplătească neobosita activitate a preotului Florian Rusan, la 7/20 decembrie 1921, episcopul Nicolae Ivan l-a ridicat la rangul de protopop

⁴² *Loc. cit.*, f. 16.

⁴³ *Loc. cit.*, f. 16^v.

⁴⁴ *Loc. cit.*, f. 4.

⁴⁵ AAVFC, Rusan Florian, *Confesor militar*, doc. nr. 3393/1924, cota: III-129-1920.

⁴⁶ AAVFC, Rusan Florian, *Dotația sa ca și confesor militar*, doc. nr. 6721/1924, cota: III-611-1924.

onorific⁴⁷. Preotul paroh de la Maieri a fost ales la 12/25 aprilie 1922 membru al Sinodului Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului⁴⁸. În cadrul ședinței respectivului for bisericesc din 13/26 aprilie 1922, alături de Petru Meteș, Florian Rusan a propus crearea de parohii ortodoxe pretutindeni unde sunt credincioși ortodocși români⁴⁹. Preotul din Maierii Albei Iulia a fost ales membru în Comisia financiară a Sinodului⁵⁰.

Alături de protopopul Albei Iulia, Ioan Teculescu, Florian Rusan a participat, în ziua de 6 iunie 1922, la sfințirea lucrărilor de restaurare a bisericii din Ighiu⁵¹.

Pentru toată activitatea sa pe plan ecleziastic, regele Ferdinand I l-a decorat pe Florian Rusan, în anul 1922, cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică”, clasa I⁵².

Considerații finale

Pentru o perioadă de timp, preotul bisericii ortodoxe Maieri din Alba Iulia, Florian Rusan, a îndeplinit și calitatea de confesor militar, desfășurând această activitate în garnizoana din localitate. Personalitate proeminentă a clerului, preotul Rusan s-a îngrijit cu multă dedicație și sollicitudine de păstoria și îndrumarea tinerilor soldați români. Misiunea nu i-a fost ușoară. Florian Rusan s-a confruntat cu multe situații, iar nu de puține ori a fost nevoit să apeleze la propriile resurse. Printre dificultățile întâmpinate în activitatea sa, una dintre cele mai importante a fost fenomenul sectarismului. Florian Rusan a reușit să-i adune pe soldați în jurul bisericii, ocupându-se cu mare atenție de problemele lor. Le-a ținut numeroase predici și discursuri prin care le-a insuflat nu numai dragostea de neam și patrie, ci și atașamentul față de Familia Regală. Harnicul și neobositul preot și-a desfășurat activitatea și la spitalul militar din Alba Iulia sau la penitenciar.

⁴⁷ Dăncilă-Ineoan, Ivanov, Cosmuța, Ineoan 2018, p. 575.

⁴⁸ Actele 1923, p. 29.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 59.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 5.

⁵¹ *Alba Iulia*, an IV, nr. 30, 11 iunie 1922, p. 1.

⁵² *Alba Iulia*, an IV, nr. 36, 23 iulie 1922, p. 2.

Abrevieri bibliografice

AAVFC – Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului

Actele 1923 – *Actele Sinodului ordinar al Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului ținut la Cluj în anul 1922*, Cluj, 1923

AMP – Arhivele Militare Pitești

Dăncilă-Ineoan, Ivanov, Cosmuța, Ineoan 2018 – Andreea Dăncilă-Ineoan, Bogdan Ivanov, Cosmin Cosmuța, Emanuil Ineoan, *Prezențe clericale transilvănene la Marea Unire de la Alba Iulia*, Cluj-Napoca, 2018

Giurgiu 2014 – Teodora Giurgiu, „Instituția clerului în Armata României”, în *Misiunea*, 1, 2014, p. 47-53

Neagu 2022 – Răzvan Mihai Neagu, „Personalități ale Marii Uniri: preotul Florian Rusan (1863-1945), parohul parohiei ortodoxe Alba Iulia-Maieri”, în *Apulum. Series Historia & Patrimonium*, LIX, 2022, p. 35-58

